

3. számú melléklet a Kutatás-fejlesztési és Innovációs Stratégiához

A TUDOMÁNYOS KUTATÁS ETIKAI SZABÁLYAI

Preambulum

A kutatási tevékenységgel kapcsolatos etikai szabályok messzemenően összhangban állnak és szerves részét alkotják az egyetemi szervezetek működésének általános etikai szabályaival.

A tudományos kutatás etikai szabályai ugyanakkor az általános filozófiai elvek mellett tisztázni kívánják a kutatási tevékenységhez köthető etikai normák és az emberi szabadság összefüggéseiből levezethető általános elveket, értelmezve a kutatásnak és a tudomány művelésének szabadságára vonatkozó megállapításokat. Kiemelkedő szerepet kap és a kutatás etikai szabályainak hatókörébe tartoznak továbbá a kutatást végző, illetve a kutatásba bevont kutatókkal, oktatókkal, egyetemi hallgatókkal és a kutatói személyzettel szemben támasztott etikai elvárások. Fontos etikai kérdéseket vet fel továbbá a kutatás eredményeinek nyilvánosságra hozatala, azok gyakorlati alkalmazása, a kutatási támogatások felhasználása, az adatvédelem és az emberi méltóság összefüggéseinek értelmezése, az élőlényekkel, mint kísérleti alanyokkal szembeni etikus magatartás (ld. embereken és állatokon végzett orvosi kutatás), valamint a kutatáshoz szükséges veszélyes anyagok alkalmazása. Az etikai szabályozás ezeket a területeket foglalja rendszerbe.

Első rész

A kutatás és a tudományok művelésének szabadsága

1. Az Egyetem hivatott olyan légkör megteremtésére, amelyben a kutatás és a tudományok művelése akadály nélkül folytatható. A kutatás és a tudományok művelésének szabadsága – a gondolkodás, a szakmailag megalapozott vélemény-nyilvánítás, a publikálás és a békés gyülekezés szabadságával együtt – elengedhetetlen elemei az egyetemi alaptevékenység megfelelő, magas szinten történő folytatásának. Az Egyetem polgárai számára a szabad véleménynyilvánítás szellemében biztosítani kell a szabad tudományos véleménynyilvánításnak (álláspontok és kritikák megfogalmazásának) lehetőségét is, amennyiben azok nem sértik mások hasonló véleménynyilvánítási lehetőségét, valamint méltányosak az esetlegesen eltérő álláspontokkal.
2. A kutatás és a tudományok művelésének szabadságához elengedhetetlen, hogy azok a döntések, amelyek
 - kinevezésekre, előléptetésekre, alkalmazásokra,
 - egyetemi kutatási feladatokra szóló megbízásokra,
 - a kutatási és a tudományok művelésének támogatására és
 - minden más előny és kötelesség (teher) elosztására vonatkoznak,

függetlenek legyenek az adott személy származásától, nemétől, politikai, társadalmi és más nézeteitől.

3. A tudományos kutatásnak, a tudományok művelésének és a kreatív munka végzésének általános célja új, tudományosan megalapozott ismeretek szerzése, illetve műalkotások létrehozása.

Második rész

A kutatási feladatokat végzőkkel szembeni általános etikai elvárások

1. Az Egyetemen kutatási feladatokat végző közalkalmazottakkal és az egyetemi kutatásokban megbízottként résztvevő kutatókkal (a továbbiakban kutatók) szemben az általános etikai elvárások megegyeznek az oktatókkal szemben megfogalmazott elvárásokkal.
2. A hallgatói tudományos munka irányításában szerepet vállaló kutatók felelősek a vezetett hallgató munkájának etikai vonatkozásaiért is. Az irányító kutatónak világosan meg kell fogalmaznia a kutatásba bevont hallgatóval szembeni elvárásait, részletesen informálnia kell a projekt céljáról, a tőle elvárt munkáról és felelősségéről. Rendszeresen rendelkezésre kell állnia konzultációra, melynek keretében feladata tanácsok adása, a kutatási folyamat segítése, valamint a hallgatók munkájának érvekkel alátámasztott értékelése.
3. A kutató az alaptevékenységet kiegészítő tevékenység körébe tartozó, szerződéses kutatási tevékenysége során köteles az Egyetem szakmai presztízsének megfelelő, színvonalas munkát végezni. Köteles korrekt, mindenre kiterjedő tájékoztatást nyújtani a megbízónak. A kutatás megbízási díjában köteles a szakmai közvélemény által elfogadott díjtételeket alkalmazni, és nem törekedhet az egyetem vagy a megbízó megkárosítására.
4. A kutató köteles az Egyetem üzleti titkát megőrizni. Összeférhetetlen az olyan munkavégzésre irányuló további jogviszony, amelynek keretében az Egyetem üzleti titkát képező információ alkalmazásra kerül. A kutató köteles a kutatásra és a szerzői jogra vonatkozó jogszabályokat, valamint az Egyetem szellemi tulajdon-kezelési szabályzatát betartani és betartatni.
5. A kutató munkája során köteles a munkahelyi környezetével kapcsolatban környezettudatos magatartást folytatni és ezt megkövetelni munkatársaitól.

Harmadik rész

A kutatási feladatokban résztvevő hallgatókkal szembeni általános etikai elvárások

1. Az Egyetemen kutatási feladatokban résztvevő hallgatókkal szemben az általános etikai elvárások – az ebben a részben megfogalmazott kiegészítésekkel – megegyeznek a kutatókkal szemben megfogalmazott elvárásokkal.
2. A hallgatóknak kutatási tevékenységük során törekedniük kell a tudatos munkavégzésre, a szükséges tanácsok és értékelések, bírálatok megszerzésére.
3. A hallgató külső szakmai gyakorlatai, valamint az egyetemen kívül végzett kutatási tevékenysége során köteles betartani a fogadó hely, intézmény által megkövetelt egyedi előírásokat is. (pl. üzemi titok).
4. A hallgató köteles az Egyetem üzleti titkát megőrizni. Összeférhetetlen az olyan munkavégzésre irányuló további jogviszony, amelynek keretében az Egyetem üzleti titkát képező információ alkalmazásra kerül. A hallgató is köteles a kutatásra és a szerzői jogra vonatkozó jogszabályokat, valamint az Egyetem szellemi tulajdon-kezelési szabályzatát betartani.

Negyedik rész

A tudományos publikálással szembeni etikai elvárások

1. A publikáció olyan eredeti tudományos eredmények leírása, amelyeket a szerzők értek el és amelyekért a szakmai felelősséget vállalják. Célja a kutatók eredményeinek ismertetése, illetve azok mások által történő felhasználásának elősegítése. A tudományos publikáció szakemberek által titkosan elbírált közlemény, tanulmány, könyvrészlet, könyv.
2. Az ellenőrizhető (szakemberek által megismételhető) módon regisztrált kísérleti, megfigyelési anyagok, vagy elméleti következtetések, valamint a kreatív alkotások dokumentációjának hiteles elkészítése és annak megőrzése minden kutató kötelezettsége. A dokumentációban a kutatás minden olyan részletét fel kell tüntetni, amely szükséges ahhoz, hogy megfelelő szakemberek azt világosan megértsék és egyértelműen reprodukálhassák. A dokumentációt a kutatással párhuzamosan kell készíteni, amelyben minden, az eredeti hipotézisektől, valamint a kísérlet részletes tervétől eltérő változást fel kell tüntetni. A dokumentációk nem évülnek el, azokat nem lehet selejtezni.
3. Szerzői jogi, ugyanakkor etikai kérdés is, hogy ismételt leírás helyett a szerzők azonosítható hivatkozásokkal hívják fel a figyelmet korábbi, már leközölt eredményeikre, illetve mások eredményeire és arra, hogy hogyan használhatják azokat kiindulási alapként.
4. A megjelent közlemények tartalmáért a szerzők felelősséggel tartoznak.
5. A szerzők sorrendjének meghatározása a kutatásban résztvevők feladata és joga. Jelentős intellektuális hozzájárulás nélkül etikailag kifogásolható a szerzőség. A kutatásban részt vett szervezeti egység vezetőjének csak akkor van joga az adott cikk szerzőségéhez, ha annak kidolgozásában részt vett. A szerzőség egyben olyan felelősséget is jelent, ami nem évül el.
6. Lényegében azonos tartalmú kéziratot nem nyújthat(nak) be a szerző(k) egyidejűleg több helyre elsődleges közlés céljából. Kivételt képeznek azok az esetek, amikor a kéziratot elutasítják, vagy a szerző(k) visszavonja(ák). Megengedhető ugyanakkor egy rövid formában publikált előzetes közlemény kibővített, teljes formában történő újbóli benyújtása az előzetes közlésre történő korrekt hivatkozással.
7. Az ismeretterjesztő közleményekkel kapcsolatban megfogalmazható etikai előírások alapvető követelményei azonosak a tudományos publikációk etikai normáival. Bár a tudományos szigor követelményei laikusok számára írt munkákban nem érvényesíthetők maradéktalanul, a szerző(k)nek olyan mértékben törekednie(ük) kell erre, ameddig az nem veszélyezteti a közérthetőséget. Nem etikus új tudományos felfedezésről a napi sajtót vagy népszerűsítő orgánumokat tájékoztatni mielőtt az eredményekről írt közlemény(eke)t szakmai fórumok (szakfolyóirat, konferencia, stb.) el nem fogadták.
8. ¹Amennyiben egy tudományos publikációval kapcsolatban felmerül a plágiumnak, adatok szándékos manipulálásának, a szándékos félrevezetésnek vagy bármilyen más csalásnak a gyanúja, a szerzőkkel szemben az illetékes szervezeti egység vezetője köteles etikai vizsgálatot kezdeményezni, és – a jogszabályi feltételek fennállása esetén - fegyelmi eljárást lefolytatni. Az etikai vizsgálatot a szervezeti egység által létrehozott Etikai Bizottság folytatja le. A fegyelmi eljárás lefolytatására a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény, valamint a Foglalkoztatási követelményrendszer rendelkezéseit kell alkalmazni.
9. Meg nem engedett intellektuális magatartás a tudományos kutatásban és a tudományok művelésében:
 - a) adatok önkényes módosítása, meghamisítása, plagizálás,

¹ A módosítást a Szenátus 2012. április 19-ei ülésén fogadta el. Hatályos: 2012. április 19. napjától.

b) a szerzőség és/vagy mások lényegi hozzájárulásának (a hallgatókat is beleértve) el nem ismerése, vagy olyan információ, elgondolás, adat felhasználása, amelyhez bizalmas kézirat, pályázati anyag vagy kollegiális információcsere révén jutott hozzá, vagy archív anyagok szabálytalan felhasználása,

c) a kutatók, a kutatásban érintettek, vagy mások egészségének és biztonságának érdekét szolgáló jogszabályok és egyetemi szabályzatok, előírások megsértése, vagy a kutatásra vonatkozó jogszabályi előírások megsértése.

Nem tartoznak a nem megengedett intellektuális magatartás körébe azok a tényezők, amelyek a kutatási folyamat benső sajátosságaihoz tartoznak: mint a jóhiszemű tévedés, az eltérő interpretáció, vagy adatmegítélés, vagy kísérlet-tervezés.

10. A tudományos kutatás, a tudományok művelése eredményéről számot adó publikációban és a kreatív munka végzése eredményében megfelelően fel kell tüntetni, ha tudatosan felhasználjuk mások eredményeit, megfogalmazásait, vizuális vagy szóbeli megnyilvánulásait, akár közvetlenül idézve, vagy másolatot készítve, vagy átfogalmazva. Ezt a követelményt a nyilvánosságra hozott és a nyilvánosságra nem hozott eredeti eredmények vonatkozásában egyaránt be kell tartani.

Ötödik rész

A kutatási eredmények gyakorlati alkalmazásával kapcsolatos etikai kérdések

1. Amennyiben a kutatási eredményeknek potenciális gyakorlati alkalmazásai lehetnek, a kutatónak törekednie kell közvetlenül vagy mások bevonásával azok realizálására.

2. Amennyiben olyan gyakorlati vonatkozású kutatásokra kéri fel az egyetem valamely kutatóját, melyeknek meggyőződése szerint nincs megfelelő tudományos alapjuk, a felkérést vissza kell utasítania.

3. A kutatónak általában nem ajánlatos kereskedelmi reklámtevékenységben közreműködni, de semmiképpen nem szabad olyan termék vagy eljárás reklámozásában részt vennie, melynek valós voltában ismeretei és/vagy tapasztalatai alapján kétségei vannak.

4. Minden olyan kutatással kapcsolatban, melyet valamely vállalat termékével kapcsolatban végeznek, a közleményekben egyértelműen fel kell tüntetni a kutatások anyagi támogatóját.

Hatodik rész

A kutatási támogatások felhasználása

1. A tudományos kutatóknak, a tudományok művelőinek és a kreatív munka végzőinek szigorúan követniük kell a kutatási támogatást adó intézmény elvárásait és a releváns egyetemi szabályzatokat.

2. A tudományos kutatásban, a tudományok művelésében és a kreatív munkában felhasznált közvetlen támogatásokat fel kell tüntetni a publikációkban, illetve az eredmények egyéb megjelenítésében.

3. Tilos a támogatással való szándékos visszaélés. Az elnyert támogatás csak a támogatott saját kutatása (projektje) céljaira használható.

4. Tilos elvárni a támogatottaktól, hogy olyan közös költségekhez járuljanak hozzá, amelyekből nincs közvetlen haszna a projektjüknek.

Hetedik rész

Emberekén végzett orvostudományi kutatások

1. Az emberekén végzett orvostudományi kutatások során a vizsgálóknak szigorúan követniük kell, és minden körülmények között be kell tartaniuk a vonatkozó jogszabályokat és egyéb előírásokat, szakmai kollégiumi állásfoglalásokat akár egyetemi kutató, akár hallgató vagy vendégkutató végzi a kísérleti munkát.
2. A kutatások során elsőrendű szempont legyen a kutatásban résztvevő személy maximális védelme.
3. A kutatásba bevont személyt a kutatásvezető orvosnak vagy az általa kijelölt - a kutatásban résztvevő orvosnak - szóban és írásban - a beteg számára érthető módon részletesen kell tájékoztatni a kutatás menetéről, a tervezett beavatkozások jellegéről, a lehetséges és várható következményekről, illetve az esetleges kockázatokról.
4. Kizárólag az a személy vonható be a kutatásba, aki a teljes körű tájékoztatás után írásos beleegyezését adta a vizsgálatban való részvételhez. A kutatás résztvevője a kutatásból annak bármely fázisában szabadon kiléphet.
5. A kutatás megkezdése előtt a kutatás vezetőjének a megfelelő kutatásetikai bizottsághoz kérelmet kell benyújtani (ld. <http://king.pharmacol.dote.hu/keb>). Emberen végzett orvostudományi kutatás esetén a szakmai-etikai engedély, illetve vélemény megadására a 23/2002. (V. 9.) EüM rendelet alapján a Regionális és Intézményi Kutatásetikai Bizottság (RKEB/IKEB), illetve az ETT TUKEB jogosult.
6. Az emberi felhasználásra kerülő vizsgálati készítmények klinikai vizsgálata során a 35/2005. (VIII. 26.) EüM rendelet előírásait kell követni.
7. Kutatás csak olyan vizsgálóhelyen végezhető, ahol a személyi, szakmai és tárgyi feltételeket az RKEB/IKEB megfelelőnek találja.
8. A kutatás vezetőjének a kutatás megkezdése után folyamatos jelentési kötelezettsége van a kutatási tapasztalatokról, a nem kívánatos és súlyos nem kívánatos eseményekről az RKEB/IKEB, illetve a többi szakmai-etikai véleményt adó etikai bizottság részére.

Nyolcadik rész

Állatokon végzett kísérletek

1. Az állatkísérletek során az élet tiszteletét, és az állatok védelméről és kíméletéről szóló törvény célját messzemenően szem előtt kell tartani. A vonatkozó jogszabályokat és egyetemi szabályzatokat szigorúan be kell tartani és tartatni.
2. Az állatkísérleteknek - tudományosan és szakmailag - megalapozottnak kell lenniük.
3. Élő állatot kísérletbe vonni csak a lehetséges kémiai, biokémiai és egyéb módszerek igénybe vételét követően szabad.
4. Állatkísérlet engedélyezési eljárását az ide vonatkozó rendeletben előírt nyomtatványon a Pécsi Tudományegyetem Munkahelyi Állatkísérleti Bizottságánál kell kezdeményezni.
5. Kísérlet során a lehető legkevesebb, de az értékelés szempontjából optimális számú állatot szabad felhasználni.

6. Kísérletbe az állat csak egyszer vonható, különösen akkor, ha az tartós, vagy súlyos károsodással járó procedúra részese volt.

7. Az állatkísérletek során kerülni, vagy minimalizálni kell az állatnak okozott félelem-, fájdalomérzést (diszkomfort); ha ez nem lehetséges a fájdalom kikapcsolását az állat fajának megfelelő gyógyszerrel kell biztosítani.

Kilencedik rész

Veszélyes anyagok

1. A veszélyes anyagok felhasználóinak szigorúan követniük kell, és minden körülmények között be kell tartaniuk a vonatkozó jogszabályi és egyéb előírásokat, akár egyetemi kutató, akár hallgató vagy vendégkutató végzi a kísérleti munkát. Az ilyen anyagokkal dolgozóknak megfelelő oktatáson kell részt venniük, és használniuk kell a védőeszközöket és indokolt esetben azt másoktól is kötelesek megkövetelni. A veszélyes anyagokkal dolgozóknak be kell tartaniuk a Munkavédelmi Szabályzat rendelkezéseit.

2. A veszélyes anyagok felhasználói is osztoznak az egyetemi polgárok közös felelősségében a biztonságos és egészséges környezetért, a biztonságos és egészséges munkahelyért.